

Особини *E. nana* розташовані не щільно, розростання популяції відбувається за рахунок вегетативного розмноження, проте ми відмітили цвітіння деяких особин.

Висновки

Досліджене нами місцезнаходження доповнює загальну картину поширення *Euonymus nana* на території України, є рештками колишньої суцільної придністровської популяції, від якої залишилися локалітети у Хмельницькій та Вінницькій областях і на території Молдови (округ грабових дібров Правобережного Придністров'я) [1]. *E. nana* є давнім реліктом, про що свідчить його диз'юнктивний ареал і досить великі віддалі між частинами цього ареалу, тому є цінним для з'ясування історії розвитку флори. Як рідкісний реліктовий вид *E. nana* повинен бути забезпечений повною охороною. У зв'язку з цим необхідно створити ботанічну пам'ятку природи в урочищі Коболчинський яр і забезпечити постійний моніторинг за станом популяції цього виду у цьому локалітеті.

Література

1. Гейдеман Т.С. Определитель высших растений Молдавской ССР. – Изд-во "Штиинца", Кишинев, 1975. – С. 318.
2. Ковальчук С.І., Кльоц О.М. Знахідки *Euonymus nana* Vieb. на Поділлі (Хмельницька область) // Укр. ботан. журн. – 1984. – 41, №4. – с. 69–71.
3. Косых В.М., Леонова Т.Г. О находке *Euonymus nana* Vieb. (Celastraceae) в Крыму // Ботан. журн. – 1975. – 60, №4. – с. 550–552.
4. Котов М.І. Родина Бруслинові – Celastraceae Lindl. // Флора УРСР – Т. VII. – К.: В-во АН УРСР, 1955. – с. 192–201.
5. Мельник В.І., Свистун О.В. Географічне поширення, еколого-ценотичні умови місцезростань та сучасний стан популяцій *Euonymus nana* Vieb. (Celastraceae) в Європі // Інтродукція рослин. – 2004, №4. – с. 14–20.
6. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. – Киев: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 239.
7. Полевая геоботаника. Под ред. Е.М. Лавренко и А.А. Корчагина. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1959. – 444 с.
8. Судинні рослини флори Чернівецької області, які підлягають охороні: Атлас-довідник / Чорней І.І., Буджак В.В., Термена Б.К. та ін., за ред. Чорней І.І. – Чернівці: Рута, 1999. – С. 62.
9. Червона книга України. Рослинний світ. Під ред. Ю.Р. Шеляга-Сосонко. – К.: Укр. енциклопедія, 1996. – С. 191.
10. Em.Țora. Fam. Celastraceae / Flora Republicii Populare Romîne. – Vol. VI. – Edit. Acad. R. P. Romîne, 1958. – P. 258–262.
11. Mosyakin S., Fedoronchuk M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. – Kiev, 1999. – 346 p.

The data about the new localitate and short coenotical characteristics of Euonymus nana Vieb. on the territory of Prut-Dnystrovscke interfluer (Ukraine) are given.

Key words: *Euonymus*, *flora*.

УДК 572.771.3

Світлана Лахва

ГНІЗДІВКА ЗВИЧАЙНА (*NEOTTIA NIDUS-AVIS* L.RICH) В ПРИРОДНОМУ ЗАПОВІДНИКУ "ГОРГАНИ"

Досліджено поширення рідкісного виду Neottia nidus-Avis L. Rich на території природного заповідника «Горгани».

Ключові слова: *Neottia*, *флора*.

Охорона рідкісних і зникаючих видів є надзвичайно важливою проблемою. З кожним роком багатьом видам рослин все більше загрожує повне зникнення. У західних регіонах України близько третини видів орхідей перебувають у катастрофічному стані, а решта у більш-менш задовільному (Загальський, 1997). В зв'язку з цим важливим є вивчення рідкісних видів, детальний кількісний облік, виявлення нових місць зростання та поширення, що дасть можливість розробити заходи їх охорони.

Природний заповідник "Горгани" займає особливе місце серед заповідних масивів. Тут зростає 30 видів, занесених до Червоної книги України. Вони належать до 14 родин: *Ericaceae*, *Asteraceae*, *Amaryllidaceae* (по 2 види), *Lycorodiaceae*, *Nupergziaceae*, *Ophioglossaceae*, *Pinaceae*, *Betulaceae*, *Brassicaceae*, *Fabaceae*, *Apiaceae*, *Liliaceae*, *Iridaceae* (по 1 виду), найчисленнішою з них є родина *Orchidaceae* (14 видів або 46,7 %).

Родина *Orchidaceae* – надзвичайно велика - це 735 родів і 17000 видів, що зростають у вологих тропічних лісах обох півкуль (в основному це епіфіти) з небагатьма представниками в помірній і арктичній зонах. У флорі України є 28 родів і 66 видів, усі вони наземні, ростуть здебільшого на луках, болотах, у вологих лісах. В західних районах України на протязі майже 200 років вивчення флори виявлено 53 види орхідей (Загальський, 1997). У висотних поясах рослинності Українських Карпат (Голубец, Милкіна, 1988) зростає 47 видів родини *Orchidaceae*. Це єдина родина нашої флори, всі види якої занесено до Червоної книги України [6].

Досить оригінальною сапрофітною рослиною тінистих лісів є гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* L.Rich.), яка зустрічається дуже рідко. Вперше на території заповідника її було виявлено в 1997 році, вдруге через 10 років зафіксовано ще одне місце зростання цієї рослини. У літературних джерелах минулих років цей вид подається як той, що зростає по всіх районах Українських Карпат звичайно (Чопик, 1977) [9, 10].

Гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* L.Rich.) - євросибірський вид, ареал західнопалеарктичний (Європа, Середземномор'я, Західний Сибір), на території України знаходиться на південно-східній межі ареалу, занесений до Червоної книги України (рідкісний - категорія III), до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES, Вашингтон, 1979р.) Знайдено в Горганському ПОНДВ: 1-одна особина, урочище Глодище, кв. 14, смереково-буковий ліс, 25.07.1997, В.Антосяк, Ю.Клімук; 2-дві особини, урочище Джурджі, кв.11, ліс, 07.06.2007, С.Лахва.

Гніздівка звичайна – багаторічна жовто-бура рослина, висотою 20-45см, з редукованими лускатими листками. Китиця багато-квіткова, досить густа. Квіти жовтувато-бурі. Цвіте у червні-липні.

На території заповідника 7.06.07 зафіксовано фазу цвітіння, 13.06.07- кінець цвітіння рослин, 17.07.07- кінець вегетації. Вид розмножується насінням, яке проростає під землею за участю гриба. Надземний гін розвивається на 9-10-й рік і через 2 місяці після цвітіння висихає. Рослина нормально розвивається тільки в затінених місцях. Гніздівка, крім природного заповідника “Горгани”, зростає в 1 біосферному заповіднику, 8 природних заповідниках і 10 національних природних парках України. В Кримському і Ялтинському гірсько-лісовому природних заповідниках, природному заповіднику “Медобори” та національному природному парку “Подільські Товтри” даного виду зростає багато (Попович. 2002).

Культура орхідей в кімнатних умовах майже неможлива, бо для успішного розвитку їм потрібна висока вологість повітря і температура. У збірниках матеріалів конференцій різних років подано результати розмноження орхідей працівниками ботанічних садів, зокрема Ботсаду Харківського університету. Так насіннєве розмноження всіх орхідей в культурі відкритого ґрунту не дає позитивних результатів, тому користуються вегетативним методом штучного відлучення молодої бульби від старої, яке здійснюють протягом травня, і продовжують з червня по серпень.

Поглиблене вивчення життєвого циклу зникаючих видів, без вилучення їх з природи дасть змогу розробити надійні заходи їх охорони.

Література

1. Визначник рослин Українських Карпат. - К.: Наук.думка, 1977. - 434 с.
2. Малиновський К.А. Високогірна рослинність Українських Карпат. - К.: Наук.думка, 1980. - 278 с.
3. Малиновський К.А., Царик Й.В. та ін. Структура популяцій рідкісних видів флори Карпат. – К.: Наук. думка, 1998. – 176 с.
4. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. – Киев: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 239.
5. Смирнова О.В. Динамика ценопопуляций травянистых растений широколиственных лесов европейской части СССР // Динамика ценопопуляций растений. – М.: Наука, 1985. – С. 23 – 36.
6. Стойко С.М., Тасенкевич Л.О. та ін. Флора і рослинність Карпатського заповідника. - К.: Наук. Думка, 1982. - 220 с.
7. Тахтаджян А.Л. Флористические области Земли. - Л.:Наука, 1978. -247 с.
8. Червона книга України. Рослинний світ. - К.:Укр.енциклопедія, 1996. - 608 с.
9. Чопик В.І. Наукові основи охорони рідкісних видів флори України // Укр. ботан. журн. – 1970. – Т. 27, № 6. – С. 693-704.
10. Чопик В.И. Редкие и исчезающие растения Украины. – Киев: Наук. думка, 1978. – 211 с.

Was research the spreading of rare species Neottia nidus-Avis L. Rich on territory of Natural reservation “Gorgany”.

Key words: *Neottia, flora.*